

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2022 m. kovo 24 d.
(OR. en)

7582/22

UK 55

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2022 m. kovo 24 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENIUI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2022) 126 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI „Europos Sąjungos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo įgyvendinimas ir taikymas 2021 m. sausio 1 d. – gruodžio 31 d.“

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2022) 126 final.

Priedama: COM(2022) 126 final

Briuselis, 2022 03 24
COM(2022) 126 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Europos Sąjungos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės
prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo įgyvendinimas ir taikymas
2021 m. sausio 1 d. – gruodžio 31 d.**

Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai
dėl Europos Sąjungos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir
Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo
susitarimo įgyvendinimo ir taikymo
2021 m. sausio 1 d. – gruodžio 31 d.

Turinys

1. Įvadas	3
2. Institucinė struktūra.....	3
3. Vykdyto užtikrinimo priemonės ir ginčų sprendimas.....	5
4. Prekyba prekėmis.....	6
5. Paslaugos ir investicijos, skaitmeninė prekyba, intelektinė nuosavybė, viešieji pirkimai ir mažosios bei vidutinės įmonės	10
6. Energija.....	14
7. Vienodos atviros ir sąžiningos konkurencijos ir darnaus vystymosi sąlygos.....	14
7.1. Darbo ir socialiniai standartai, aplinka ir klimatas, darnus vystymasis.....	15
7.2. Subsidijų kontrolė	16
8. Transportas	17
9. Žuvininkystė	17
10. Socialinės apsaugos koordinavimas	18
11. Teisėsaugos ir teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose	18
12. Dalyvavimas ES programose	19
13. Išvados.....	19

1. Įvadas

2020 m. gruodžio 30 d. buvo pasirašytas Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (toliau – Jungtinė Karalystė) prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas¹ (toliau – PBS). Jis laikinai įsigaliojo 2021 m. sausio 1 d. ES ir Jungtinėje Karalystėje užbaigus ratifikavimo procesus, šis susitarimas oficialiai įsigaliojo 2021 m. gegužės 1 d.

PBS sukuriama išsamus šalių santykių pagrindas įvairiose srityse, įskaitant prekybą, transportą, žuvininkystę, teisėsaugą ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, teminį bendradarbiavimą ir dalyvavimą ES programose. Jis grindžiamas nuostatomis, kuriomis užtikrinamos vienodos sąlygos, darnus vystymasis ir pagarba pagrindinėms teisėms, taip pat valdymo ir ginčų sprendimo tvarka.

Palyginti su kitais ES laisvosios prekybos susitarimais su ES nepriklausančiomis šalimis, PBS yra unikalus, nes buvo sudarytas su buvusia valstybe nare. Dėl to PBS nustatytos prekybos ir bendradarbiavimo sąlygos tapo labiau apribotos, nei iki 2020 m. pabaigos galiojusios sąlygos, kai baigėsi Susitarime dėl išstojimo² nustatytas pereinamasis laikotarpis. Tai buvo neišvengiama Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES muitų sąjungos ir bendrosios rinkos pasekmė.

ES tikslas – nustatyti stabilius ir teigiamus santykius su Jungtine Karalyste. Nors buvo padaryta didelė pažanga kuriant PBS nustatytas bendradarbiavimo struktūras, vis dar kyla tam tikrų iššūkių. Taip pat išlieka sunkumų, susijusių su platesniais santykiais su Jungtine Karalyste, visų pirma susijusiais su Protokolo dėl Airijos ir Šiaurės Airijos įgyvendinimu pagal Susitarimą dėl išstojimo.

Tai pirmoji PBS įgyvendinimo ir taikymo ataskaita, kaip reikalaujama 2021 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimo (ES) 2021/689³ 2 straipsnio 4 dalyje. Ataskaitoje apžvelgiama padėtis, susijusi su įvairiomis sritimis, kurioms PBS buvo taikomas pirmaisiais jo taikymo metais. Ataskaitoje taip pat siekiama kiekybiškai įvertinti PBS poveikį, jei turima duomenų.

2. Institucinė struktūra

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu sukuriama atskira institucinė struktūra, skirta jo įgyvendinimui prižiūrėti ir palengvinti. Ši struktūra buvo sėkmingai įdiegta 2021 m. ir dabar visapusiškai veikia.

¹ Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas (OL L 149/10), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430(01)&from=LT).

² Susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (2019/C 384 I/01), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12019W/TXT\(02\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12019W/TXT(02)&from=LT).

³ 2021 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimas (ES) 2021/689 dėl Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo ir Europos Sąjungos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės susitarimo dėl keitimosi įslaptinta informacija ir jos apsaugos saugumo procedūrų sudarymo Sąjungos vardu (OL L 149/2), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0689&from=LT>.

2021 m. birželio 9 d. pirmą kartą posėdžiavo Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo įgyvendinimą politiniu lygmeniu prižiūrinti Partnerystės taryba. Šalys, be kita klausimų, aptarė žuvininkystę, nediskriminavimą dėl darbo vizų mokesčių, teisėsaugos ir teisinių bendradarbiavimą, taip pat Jungtinės Karalystės dalyvavimą ES programose⁴. Tačiau dėl bendro pareiškimo susitarti nepavyko, nes Jungtinė Karalystė atsisakė pateikti nuorodą į visapusišką Susitarimo dėl išstojimo įgyvendinimą, o tai yra būtina sąlyga siekiant tvirtų būsimų santykių⁵.

2021 m. posėdžius surengė visi jungtiniai organai, padedantys Partnerystės tarybai Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu reglamentuojamais klausimais, įskaitant Prekybos partnerystės komitetą ir 11 specialiujų prekybos komitetų, kurie padeda jai dirbti konkrečiose srityse:

- Specialusis socialinės apsaugos koordinavimo komitetas (2021 m. liepos 6 d.);
- Specialusis energetikos komitetas (2021 m. liepos 14 d.);
- Specialusis žuvininkystės komitetas (2021 m. liepos 20 d. ir spalio 27 d.);
- Specialusis prekybos komitetas sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių klausimams (2021 m. rugsėjo 22–23 d.);
- Specialusis prekybos komitetas muitinių bendradarbiavimo ir prekių kilmės taisyklių klausimams (2021 m. spalio 7 d.);
- Specialusis prekybos komitetas prekių klausimams (2021 m. spalio 8 d.);
- Specialusis prekybos komitetas paslaugų, investicijų ir skaitmeninės prekybos klausimams (2021 m. spalio 11 d.);
- Specialusis prekybos komitetas viešųjų pirkimų klausimams (2021 m. spalio 12 d.);
- Specialusis prekybos komitetas vienodų atviros ir sąžiningos konkurencijos sąlygų ir darnaus vystymosi klausimams (2021 m. spalio 12 d.);
- Specialusis prekybos komitetas intelektinės nuosavybės klausimams (2021 m. spalio 13 d.);
- Specialusis prekybos komitetas bendradarbiavimo reglamentavimo srityje klausimams (2021 m. spalio 13 d.);
- Specialusis oro susisiekiavimo komitetas (2021 m. spalio 14 d.);
- Specialusis prekybos komitetas techninių prekybos kliūčių klausimams (2021 m. spalio 15 d.);
- Specialusis teisėsaugos ir teismo bendradarbiavimo komitetas (2021 m. spalio 19 d.);
- Prekybos partnerystės komitetas (2021 m. lapkričio 16 d.);
- Specialusis aviacijos saugos komitetas (2021 m. lapkričio 23 d.);
- Specialusis kelių transporto komitetas (2021 m. lapkričio 24 d.);
- Specialusis prekybos komitetas administracinio bendradarbiavimo PVM ir mokesčių bei muitų išieškojimo srityje klausimams (2021 m. gruodžio 15 d.) ir
- Specialusis dalyvavimo Sąjungos programose komitetas (2021 m. gruodžio 21 d.).

⁴ Partnerystės tarybos ir komitetų posėdžių darbotvarkės ir protokolai paskelbti adresu https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement/meetings-eu-uk-partnership-council-and-specialised-committees-under-trade-and-cooperation-agreement_en.

⁵ Europos Komisijos pareiškimas po pirmojo Partnerystės tarybos posėdžio, paskelbtas adresu https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/20210609_unilateral_pc_statement_002_final.pdf.

Laikantis sutartų susitarimų, šiuose posėdžiuose Europos Sąjungai atstovavo Europos Komisija, o pozicijos, kurių turi būti laikomasi ES vardu, buvo derinamos su Taryba. Valstybių narių atstovai posėdžiuose dalyvavo kaip ES delegacijos nariai. Apie jungtinių organų veiklą buvo informuotas Europos Parlamentas.

Taip pat imtasi veiksmų siekiant užmegzti parlamentinį ES ir Jungtinės Karalystės bendradarbiavimą. Šalys susitarė, kad Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu įsteigtą Parlamentinę partnerystės asamblėją (toliau – Asamblėja) sudarys 35 Europos Parlamento nariai ir 35 Jungtinės Karalystės parlamento nariai. 2021 m. spalio mėn. buvo patvirtinta ES delegacijos Asamblėjoje sudėtis⁶. Asamblėja savo darbą pradės 2022 m.

Taip pat pradėtas pilietinės visuomenės įtraukimo į PBS įgyvendinimą procesas. Komisija ir Jungtinė Karalystė neoficialiai susitarė dėl Pilietinės visuomenės forumo veiklos gairių. Kad Pilietinės visuomenės forumas pradėtų veikti, šias gaires turi patvirtinti Partnerystės taryba⁷. Siekiant sudaryti sąlygas platesniam dialogui PBS reglamentuojamais klausimais, taip pat buvo įsteigta ES vietos patarėjų grupė. Vietos patarėjų grupei padeda Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas: jis koordinuoja posėdžius ir palaiko ryšius su pilietinės visuomenės partneriais. 2021 m. lapkričio 25 d. įvyko pirmasis vietos patarėjų grupės posėdis⁸.

3. Vykdyto užtikrinimo priemonės ir ginčų sprendimas

Reaguodama į valstybių narių prašymus, Komisija įsteigė centrinį punktą⁹, kuriame suinteresuotosios šalys gali registruoti skundus, susijusius su PBS įgyvendinimu. Šia sistema ES įmonės, nevyriausybinės organizacijos, darbdaviai, profesinės sąjungos ir plačioji visuomenė gali naudotis pirmiausia tam, kad praneštų apie problemas, susijusias su PBS įgyvendinimu. Centrinis punktas yra sujungtas su Komisijos jau sukurtomis priemonėmis, pavyzdžiui, su vieno langelio sistema, skirta su prekyba susijusiems skundams, be kita ko, dėl patekimo į rinką klausimų, vienodų sąlygų ar darnaus vystymosi, registruoti. Šios priemonės atspindi didesnes Komisijos pastangas gerinti savo tarptautinių susitarimų vykdymo užtikrinimą ir įgyvendinimą.

Be to, kad galėtų imtis vykdymo užtikrinimo priemonių, Komisija pateikė vienašalių ir vykdymo užtikrinimo priemonių priėmimą reglamentuojančius pasiūlymus¹⁰. Taip bus pakeisti Tarybos sprendime (ES) 2021/689 dėl PBS sudarymo¹¹ numatyti įgaliojimai.

⁶ Žr. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0398_LT.pdf.

⁷ Informacija apie Pilietinės visuomenės forumo posėdžius bus pateikta adresu <https://trade.ec.europa.eu/dialogue/index.cfm>.

⁸ <https://www.eesc.europa.eu/en/tags/international-trade?page=1>

⁹ https://ec.europa.eu/assets/sg/complaint_eu_uk_tca/complaints_lt/

¹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Sąjungos naudojimosi savo teisėmis įgyvendinant Susitarimą dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos ir Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą ir užtikrinant šių susitarimų vykdymą taisyklės, pasiūlymas (COM(2022) 89) ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos Bendrijos naudojimosi savo teisėmis įgyvendinant Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą taisyklės, pasiūlymas (COM(2022) 100).

2021 m. nė viena šalis neprašė konsultacijų ar arbitražo teismo pagal PBS ginčų sprendimo taisykles. Įgyvendindama šias taisykles, 2021 m. gruodžio 14 d. ES oficialiai pasiūlė asmenų, norinčių ir galinčių būti arbitražo teismo nariais, kandidatūras¹².

4. Prekyba prekėmis

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui, Jungtinė Karalystė ir ES buvo padalytos į dvi atskiras muitų teritorijas ir prekių rinkas ir abi išlaikė savo reguliavimo tvarką, todėl neišvengiamai kyla kliūčių prekybai.

Nors Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime numatyta, kad prekėms, kurias šalys importuoja viena iš kitos, muitai ir kvotos netaikomi, nevaržomos prekybos prekėmis laikas baigėsi ir vėl kyla netarifinių kliūčių. Nuo 2021 m. visam eksportui iš Jungtinės Karalystės į ES taikomos muitinės procedūros ir patikrinimai. Prie žemės ūkio maisto produktų siuntų turi būti pridedami veterinarijos sertifikatai ir valstybių narių pasienio kontrolės postuose turi būti atliekami sanitariniai ir fitosanitariniai (toliau – SFS) jų patikrinimai. Be to, visos prekės turi atitikti skirtingas taisykles ir reguliavimo priemones, nes abipusio pripažinimo principas nebetaikomas.

Be to, tam, kad prekėms, kuriomis tarpusavyje prekiauja abi šalys, būtų taikomas lengvatinis nulinio maito režimas, jos turi atitikti Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime nustatytas kilmės taisykles. Įrodyti prekės kilmę gali būti sudėtinga, ypač jei įmonės komponentus perka iš kelių šalių. Siekdama palengvinti naudojimąsi lengvatiniu režimu, Komisija priėmė teisės aktą¹³, kuriuo nustatomas pereinamasis laikotarpis, per kurį ES eksportuotojai gali pateikti pareiškimus apie prekių kilmę remdamiesi tiekėjų deklaracijomis, net jei nėra išsamių dokumentų, su sąlyga, kad jie juos gautų iki 2021 m. pabaigos. Nuo 2022 m. taikomi standartiniai pareiškimų apie prekių kilmę surašymo reikalavimai. Kalbant apie ES importą iš Jungtinės Karalystės, lengvatinis režimas taikytas daugiau nei 80 proc. prekių. Komisija kartu su valstybėmis narėmis užtikrina teisingą kilmės taisyklių įgyvendinimą ir teikia rekomendacijas bei paaiškinimus muitinėms ir įmonėms.

Nors kilmės statusą turinčioms prekėms muitai netaikomi, remiantis įmonių pateikta informacija, tiekimo grandinės sutrinka dažnai. Kaip ir buvo galima tikėtis, ES įmonės patyrė tokių sunkumų:

- padidėjo išlaidos, nes reikia laikytis dvigubų reguliavimo sistemų ir papildomų formalumų;
- dėl naujų procedūrinių reikalavimų vėluojama pasienyje ir

¹¹ 2021 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimas (ES) 2021/689 dėl Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo ir Europos Sąjungos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės susitarimo dėl keitimosi įslaptinta informacija ir jos apsaugos saugumo procedūrų sudarymo Sąjungos vardu (OL L 149/2), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0689&from=LT>).

¹² https://ec.europa.eu/info/system/files/ares_20217728182_letter_from_vice-president_sefcovic_to_the_united_kingdom_minister_of_state_lord_frost_signed.pdf

¹³ 2020 m. gruodžio 29 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/2254 dėl pareiškimų apie prekių kilmę surašymo remiantis tiekėjo deklaracijomis dėl lengvatinio eksporto į Jungtinę Karalystę pereinamuoju laikotarpiu (OL L 446/1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R2254&from=LT>.

- sunku laikytis kintančių importo taisyklių.

Komisija negailėjo pastangų, kad padėtų valstybėms narėms ir ES įmonėms prisitaikyti prie naujų sąlygų. Pavyzdžiui, kalbant apie SFS reikalavimus, kai 2021 m. pradžioje kilo tam tikrų problemų, buvo nedelsiant pateiktos tinkamo SFS taisyklių taikymo gairės. Muitinės srityje buvo paskelbtos kilmės taisyklių ir kitų su muitine susijusių klausimų gairės kartu su kontroliniais sąrašais ir kita svarbia informacija¹⁴. Dėl to per metus abiejose srityse problemų gerokai sumažėjo. Jungtinė Karalystė savo ruožtu 2021 m. ne kartą atidėjo muitų ir SFS reikalavimų dėl importo iš ES įgyvendinimą. Šie formalumai pradėti įgyvendinti 2022 m. sausio mėn. ir, laikantis pasienio veiklos modelyje nustatyto pakopinio metodo, bus laipsniškai įgyvendinami iki 2022 m. spalio mėn. Jų taikymas ES eksportuotojams ir valstybėms narėms gali būti sudėtingas dėl naujų procedūrų logistinio poveikio, visų pirma dėl būtinybės pateikti reikiamas deklaracijas ir patvirtinamuosius dokumentus prieš išsiunčiant prekes iš ES uostų į Jungtinę Karalystę, taip pat dėl Jungtinės Karalystės įdiegtos IT sistemos sudėtingumo.

Komisija palaiko glaudžius ryšius su valstybėmis narėmis, siekdama užtikrinti, kad jų administracijos ir įmonės būtų gerai pasirengusios. Atitinkamą informaciją taip pat galima rasti Komisijos interneto svetainėje¹⁵. Siekiant palengvinti prekybą prekėmis, kurioms taikomi SFS reikalavimai, visoms valstybėms narėms buvo pateikta eksportui į Didžiąją Britaniją reikalingų elektroninių sveikatos sertifikatų pavyzdžių, o Komisija diskutavo su Jungtinės Karalystės valdžios institucijomis dėl jų pripažinimo.

Nors visą ekonominį Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES bendrosios rinkos poveikį vertinti dar per anksti, naujausi duomenys rodo, kad po pirminio sumažėjimo pasibaigus pereinamajam laikotarpiui 2021 m. prekybos srautai tarp ES ir Jungtinės Karalystės iš dalies stabilizavosi. Tačiau jie išliko mažesni nei 2019 ir ankstesniais metais.

Kalbant apie prekybą prekėmis, Eurostatas apskaičiavo, kad 2021 m. ES importas iš Jungtinės Karalystės sudarė 146 mlrd. EUR, t. y. gerokai sumažėjo, palyginti tiek su 2020 m. (–13,6 proc.), tiek su 2019 m. (–24,8 proc.). Apskaičiuota, kad ES eksportas į Jungtinę Karalystę sudarė 283 mlrd. EUR, t. y. 1,9 proc. daugiau nei 2020 m., tačiau 11,4 proc. mažiau nei 2019 m.

Iš 1 lentelės matyti, kad 2021 m. tiek ES prekių importas iš kitų šalių partnerių, tiek eksportas į jas labai padidėjo, palyginti su 2020 m. (atitinkamai +27 proc. ir +14,6 proc.), ir viršijo 2019 m., iki pandemijos buvusį, lygį (importas – 12,5 proc., eksportas – 4,7 proc.), o prekyba su Jungtine Karalyste toli gražu neatitinka iki pandemijos buvusio lygio.

Ypač nukentėjo mašinų ir transporto įrangos sektorius, kuris sudaro svarbią dvišalės prekybos dalį. Šiame sektoriuje ES importas iš Jungtinės Karalystės 2021 m. sumažėjo 26,2 proc., palyginti su 2020 m., ir 37,9 proc., palyginti su 2019 m. 2021 m. ES eksportas sumažėjo 3,1 proc., palyginti su 2020 m., ir 20,5 proc., palyginti su 2019 m. Vertinant absoliučiaisiais

¹⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-4/international-affairs/third-countries/united-kingdom_en

¹⁵ https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-4/international-affairs/third-countries/united-kingdom/new-import-formalities-bring-goods-eu-uk-1-january-2022_en

skaičiais, 2021 m. ES mašinų ir transporto įrangos importas iš Jungtinės Karalystės ir eksportas į ją buvo daugiau kaip 52 mlrd. EUR mažesnis už 2019 m. užfiksuotą lygį¹⁶.

¹⁶ Nuo 2021 m. sausio 1 d. ES prekybos su Jungtine Karalyste statistikai įtakos turėjo dideli pokyčiai, kai ES vidaus prekybai vertinti naudotus apklausų statistinius duomenis pakeitė muitinės statistiniai duomenys, pagal kuriuos vertinama kilmės šalis, o ne šalis siuntėja. Tikėtina, kad ES prekybos su Jungtine Karalyste nuostolius (jų dalį) kompensavo prekybos su kitomis ES nepriklausančiomis šalimis prieaugis. Kol kas šio statistinio poveikio kiekybiškai įvertinti neįmanoma.

1 lentelė. 2021 m. ES 27 prekyba prekėmis pagal partnerius ir SITC sektorius, palyginti su ankstesniais metais

	ES importas		Pokytis (proc.), palyginti su		ES eksportas		Pokytis (proc.), palyginti su	
	2021 m., mln. EUR	2020 m.	2019 m.		2021 m., mln. EUR	2020 m.	2019 m.	
ES 27 prekyba pagal šalis partneres	Visi produktai, IŠ VISO							
Jungtinė Karalystė	146 025	-13,6	-24,8		283 589	1,9	-11,4	
Ne ES 27 (išskyrus Jungtinę Karalystę)	1 965 514	27,0	12,5		1 896 887	14,6	4,7	
ES 27 prekyba pagal SITC sektorius	Šalis partnerė: Jungtinė Karalystė							
0 – Maistas ir gyvi gyvūnai	9 444	-26,8	-31,5		31 716	-4,5	-3,9	
1 – Gėrimai ir tabakas	2 637	-9,8	-23,5		6 269	5,1	7,3	
2 – Neapdorotos medžiagos, nevalgomos, išskyrus kūrą	4 349	34,1	22,9		9 535	53,9	55,3	
3 – Mineralinis kuras, tepalai ir susijusios medžiagos	20 913	37,8	-6,5		10 775	92,6	6,9	
4 – Gyvūniniai ir augaliniai aliejai, riebalai ir vaškas	451	-21,4	-6,3		1 034	2,6	9,7	
5 – Cheminės medžiagos ir susiję produktai, nenurodyti kitur	26 286	-20,8	-20,6		45 316	2,8	-6,8	
6 – Pramoninės prekės, daugiausia klasifikuojamos pagal medžiagas	16 274	-0,3	-11,9		35 604	11,8	-1,7	
7 – Mašinos ir transporto įranga	42 823	-26,2	-37,9		102 872	-3,1	-20,5	
8 – Įvairūs pramonės gaminiai	13 917	-36,0	-44,3		33 592	-8,3	-22,1	
9 – Kitur nepriskirtos prekės ir sandoriai	8 931	83,0	72,7		6 877	-9,6	1,3	
ES 27 prekyba pagal SITC sektorius	Šalis partnerė: ne ES 27 (išskyrus Jungtinę Karalystę)							
0 – Maistas ir gyvi gyvūnai	98 296	8,2	5,1		103 475	5,9	12,2	
1 – Gėrimai ir tabakas	6 599	4,2	-3,1		34 035	15,5	6,7	
2 – Neapdorotos medžiagos, nevalgomos, išskyrus kūrą	87 727	34,3	29,5		53 542	32,2	26,8	
3 – Mineralinis kuras, tepalai ir susijusios medžiagos	359 916	74,6	5,6		93 312	59,5	-0,1	
4 – Gyvūniniai ir augaliniai aliejai, riebalai ir vaškas	13 458	27,2	48,7		6 642	20,0	32,9	
5 – Cheminės medžiagos ir susiję produktai, nenurodyti kitur	244 176	22,1	20,9		410 917	12,0	14,7	
6 – Pramoninės prekės, daugiausia klasifikuojamos pagal medžiagas	222 081	26,8	24,0		203 994	18,4	5,8	
7 – Mašinos ir transporto įranga	627 878	18,5	10,3		727 950	11,3	-1,9	
8 – Įvairūs pramonės gaminiai	272 572	17,8	8,2		223 366	16,7	4,4	
9 – Kitur nepriskirtos prekės ir sandoriai	32 811	1,2	24,9		39 655	2,1	-1,3	

Šaltinis: Eurostatas EXT_ST_EU27_2020SITC, 2022 m. vasario 18 d.

5. Paslaugos ir investicijos, skaitmeninė prekyba, intelektinė nuosavybė, viešieji pirkimai ir mažosios bei vidutinės įmonės

Pasibaigus pereinanajam laikotarpiui, baigėsi ir laisvas asmenų judėjimas, taip pat laisvė teikti paslaugas, kapitalo judėjimas ir įsisteigimo laisvė, todėl labai pasikeitė abiejų šalių paslaugų teikėjų galimybės patekti į viena kitos rinkas. Teikti paslaugas ES nepriklausančioje šalyje tapo sudėtingiau. Įmonės, ketinančios teikti paslaugas kitos šalies teritorijoje, arba investuotojai, norintys joje įsisteigti, susiduria su naujomis reguliavimo ir administracinėmis kliūtimis. Pavyzdžiui, buveinės šalies leidimai priimančiojoje šalyje nebegalioja, profesinės kvalifikacijos nėra taip lengvai pripažįstamos kaip ES ir taikomos imigracijos taisyklės. Jungtinės Karalystės paslaugų teikėjams ir investuotojams kiekvienoje iš 27 valstybių narių taikomos skirtingos taisyklės.

Nors Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime yra nuostatų, kuriomis sumažinamos tam tikros patekimo į rinką kliūtys, pavyzdžiui, uždraudžiant kiekybinius apribojimus, kaip antai ekonominių poreikių analizę investuotojams ir paslaugų teikėjams, arba numatant galimybę pripažinti profesines kvalifikacijas¹⁷, PBS sistema neprilygsta įsisteigimo laisvei arba laisvei teikti paslaugas bendrojoje rinkoje. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime taip pat numatyta sudaryti palankesnes sąlygas skaitmeninei prekybai ir sugriežtinti intelektinės nuosavybės apsaugos standartus, taip pat patekimo į atitinkamas viešųjų pirkimų rinkas taisyklės.

Pirmųjų trijų 2021 m. ketvirčių duomenys rodo, kad prekyba paslaugomis dar nepasiekė iki pandemijos buvusio lygio. Iš 2 lentelės matyti, kad, nepaisant atsigavimo, palyginti su pirmaisiais devyniais 2020 m. mėnesiais, ES importas iš Jungtinės Karalystės ir iš kitų jos prekybos partnerių yra daug mažesnis nei tuo pačiu laikotarpiu 2019 m.: –9,3 proc. iš Jungtinės Karalystės ir –8 proc., palyginti su kitomis pasaulio šalimis. Lyginant ES eksportą per pirmuosius tris 2021 m. ketvirčius su tuo pačiu 2019 m. laikotarpiu vykdytu eksportu, Jungtinės Karalystės atveju sumažėjimas yra didesnis (–13,2 proc.), palyginti su likusiomis ES prekybos partnerėmis (–4,8 proc.).

Kelionių sektorius, palyginti su 2020 m., nerodo jokių atsigavimo požymių ir yra vienas labiausiai paveiktų. ES importas ir eksportas tiek su Jungtine Karalyste, tiek su likusiomis jos prekybos partnerėmis per pirmuosius devynis 2021 m. mėnesius vis dar toli gražu nepasiekė to paties 2019 m. laikotarpio lygio.

Taip pat daromas didelis poveikis prekybai transporto ir statybos paslaugomis ir mokesčiais už naudojimąsi intelektine nuosavybe, tačiau tai daugiausia pasakytina apie ES ir Jungtinės Karalystės tarpusavio prekybą, o ES ir kitų jos prekybos partnerių tarpusavio prekyba šiuo metu viršija per pirmuosius devynis 2019 m. mėnesius užfiksuotą lygį. Tai rodo Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES poveikį.

2021 m. Komisija sutelkė pastangas į tai, kad būtų įveiktos PBS įgyvendinimo kliūtys. Pavyzdžiui, išsiaiškintos Jungtinės Karalystės imigracijos taisyklės, galiojančios subrangovų teisei teikti įrengimo ir priežiūros paslaugas jos teritorijoje.

¹⁷ Abiejų šalių profesinės organizacijos gali prašyti Partnerystės tarybos patvirtinti pripažinimą jų sektoriuje.

Savo ruožtu Komisija laikėsi Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime nustatytų skaidrumo įpareigojimų. Informacija apie fizinių asmenų teikiamas paslaugas dabar skelbiama viešai. Komisija taip pat įvykdė įsipareigojimą sukurti viešą informavimo apie mažąsias ir vidutines įmones svetainę¹⁸.

Komisija toliau stebės PBS įgyvendinimą paslaugų ir investicijų, skaitmeninės prekybos, intelektinės nuosavybės, viešųjų pirkimų ir mažųjų ir vidutinių įmonių srityse ir reikalaus laikytis PBS. Ji kartu su atitinkamomis Jungtinės Karalystės valdžios institucijomis imsis tolesnių veiksmų dėl būsimų viešųjų pirkimų teisės aktų¹⁹, dėl kurių ES suinteresuotosios šalys išreiškė susirūpinimą. Komisija taip pat toliau atidžiai stebės kitų teisėkūros pokyčių Jungtinėje Karalystėje, darančių poveikį PBS reglamentuojamiems klausimams, poveikį.

¹⁸ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/home>

¹⁹ Žr. <https://www.gov.uk/government/consultations/green-paper-transforming-public-procurement/outcome/transforming-public-procurement-government-response-to-consultation>.

2 lentelė. ES 27 prekyba paslaugomis per pirmuosius devynis 2021 m. mėnesius pagal partneres ir paslaugų sektorius, palyginti su tuo pačiu ankstesnių metų laikotarpiu

	ES importas	<i>Pokytis (proc.), palyginti su</i>		ES eksportas	<i>Pokytis (proc.), palyginti su</i>	
	2021 m. sausio– rugsėjo mėn.	<i>Sausio–rugsėjo mėn.</i>		2021 m. sausio– rugsėjo mėn.	<i>Sausio–rugsėjo mėn.</i>	
	Mln. EUR	2020 m.	2019 m.	Mln. EUR	2020 m.	2019 m.
ES 27 prekyba pagal šalis partneres	Visos paslaugos, iš viso					
Jungtinė Karalystė	114 858	3,9	–9,3	143 253	6,4	–13,2
Ne ES 27 (išskyrus Jungtinę Karalystę)	499 174	–4,4	–8,0	574 356	12,3	–4,8
ES 27 prekyba pagal paslaugų sektorius	Šalis partnerė: Jungtinė Karalystė					
Gamybos paslaugos, susijusios su kitiems asmenims priklausančiomis fizinėmis žaliavomis	1 349	1,8	–8,7	3 721	–3,1	–2,9
Niekur kitur nenurodytos techninės priežiūros ir remonto paslaugos	1 414	–6,2	–27,6	1 792	–19,5	–24,9
Transportas	9 101	–7,9	–27,4	15 534	4,0	–24,9
Kelionės	3 934	–33,0	–71,9	9 912	–9,7	–70,2
Statyba	1 339	–5,6	–51,4	1 599	–12,8	–57,7
Draudimo ir pensijų paslaugos	6 342	25,4	37,8	8 487	35,4	55,8
Finansinės paslaugos	20 121	22,8	19,8	22 693	12,1	11,9
Niekur kitur nenurodyti mokesčiai už naudojimąsi intelektine nuosavybe	9 061	4,0	–21,8	7 267	8,6	–8,4
Telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos	14 181	2,9	8,3	27 357	9,7	14,7
Kitos verslo paslaugos	44 670	4,0	2,5	38 337	4,8	1,8
Asmeninės, kultūros ir poilsio organizavimo paslaugos	2 990	4,4	–11,5	2 798	15,8	8,1
Niekur kitur nenurodytos valdžios sektoriaus prekės ir paslaugos	258	–55,6	–64,5	822	13,2	13,5
Neklasifikuotos paslaugos	101	–39,4	–27,4	2 936	–1,0	13,3
ES 27 prekyba pagal paslaugų sektorius	Šalis partnerė: Ne ES 27 (išskyrus Jungtinę Karalystę)					
Gamybos paslaugos, susijusios su kitiems asmenims priklausančiomis fizinėmis žaliavomis	11 556	10,5	14,5	16 907	12,4	8,5
Niekur kitur nenurodytos techninės priežiūros ir remonto paslaugos	8 427	–8,4	–17,3	11 019	–0,9	–11,1
Transportas	96 165	20,4	1,8	126 803	31,8	8,0
Kelionės	26 230	–11,3	–63,6	32 400	–4,5	–66,4
Statyba	2 371	1,3	–0,3	5 205	–16,5	–28,3
Draudimo ir pensijų paslaugos	12 707	18,4	20,6	11 094	–0,4	3,1
Finansinės paslaugos	38 530	22,7	32,9	42 347	11,3	13,5

Niekur kitur nenurodyti mokesčiai už naudojimąsi intelektine nuosavybe	104 010	21,6	38,4	51 547	-1,8	1,4
Telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos	43 818	11,6	8,2	119 666	22,0	22,1
Kitos verslo paslaugos	148 391	-31,3	-21,8	140 995	4,8	-1,2
Asmeninės, kultūros ir poilsio organizavimo paslaugos	4 779	-2,2	-12,6	7 318	5,9	-0,5
Niekur kitur nenurodytos valdžios sektoriaus prekės ir paslaugos	1 984	-11,9	-14,1	3 738	-18,3	-15,3
Neklasifikuotos paslaugos	208	-52,8	-50,0	5 319	72,8	63,2

Šaltinis: Eurostatas. Europos Sąjungos ir euro zonos mokėjimų balanso ketvirčio duomenys (BPM6), atrinkti 2022 m. vasario 18 d.

6. Energija

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui Jungtinė Karalystė nebedalyvauja ES bendrojoje energijos rinkoje, įskaitant jos valdymą ir susitarimus dėl prekybos. Nors Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime yra numatytos nuostatos, kuriomis siekiama palengvinti energijos srautą, prekybos procesai tapo sudėtingesni.

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu suteikiama galimybė sudaryti specialius prekybos susitarimus dėl elektros energijos srautų tarp ES ir Jungtinės Karalystės. Pirmiausia abiejų šalių perdavimo sistemų operatorių buvo paprašyta parengti sąnaudų ir naudos analizę. Tačiau 2021 m. gegužės mėn. bendrai pateikta analizės išvados nedžiugina ir rodo, be kita ko, didelę manipuliavimo rinką ir jos sutrikdymo riziką. Komisija svarsto šio įpareigojimo įgyvendinimo galimybes ir alternatyvas.

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime taip pat numatytas bendradarbiavimas plėtojant jūrų atsinaujinančiųjų išteklių energiją, kuris turėtų atlikti svarbų vaidmenį abiem šalims siekiant nulinio grynojo išmetamo šiltnamio efekto sukeliančių dujų kiekio tikslų. Remiantis Šiaurės jūros šalių energetikos srities bendradarbiavimo pavyzdžiu, 2021 m. pradėtos derybos siekiant pasirašyti susitarimo memorandumą, kad būtų sukurtas specialus techninių diskusijų su Jungtine Karalyste dėl tinklo jūroje plėtros ir didelio atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialo Šiaurės jūros regione forumas.

7. Vienodos atviros ir sąžiningos konkurencijos ir darnaus vystymosi sąlygos

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime ES ir Jungtinė Karalystė sutarė, kad prekybai ir investicijoms reikalingos tam tikros sąlygos, kad būtų galima užtikrinti vienodas veiklos sąlygas ir darnų vystymąsi. Šiuo atžvilgiu, kaip reikalaujama Tarybos sprendimo (ES) 2021/689 2 straipsnio 4 dalyje, turi būti stebimi ir pranešami visi svarbūs Jungtinės Karalystės teisės aktų dėl subsidijų kontrolės, mokesčių, darbo ir socialinių standartų, taip pat aplinkos ir klimato srities pokyčiai.

Siekdama stebėti tokius pokyčius, Komisija naudoja savo tarnybų ir valstybių narių surinkta informacija, ES suinteresuotųjų šalių pateikta informacija, oficialiais ir neoficialiais ryšiais tarptautiniuose ir daugiakalbiuose forumuose, taip pat pagal Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimą įsteigtais specialiaisiais komitetais. Reglamentavimo pokyčių raidą Komisija atidžiai stebi analizuodama ir ekspertų grupių, įmonių, nevyriausybinų organizacijų, žiniasklaidos ir kitų suinteresuotųjų šalių ataskaitas. Analizei reikalingą informaciją Komisijai teikia ir Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu įsteigta vieno langelio principu veikianti institucija²⁰.

²⁰ Vieno langelio principu veikianti institucija yra centralizuota ryšių palaikymo institucija, nagrinėjanti ES įsisteigusių suinteresuotųjų šalių skundus dėl patekimo į rinką klausimų, vienodų sąlygų arba įsipareigojimų dėl prekybos ir darnaus vystymosi arba bendrosios lengvatų sistemos įsipareigojimų nesilaikymo. Daugiau informacijos galima rasti adresu <https://ec.europa.eu/trade/trade-policy-and-you/contacts/chief-trade-enforcement-officer/>.

7.1. Darbo ir socialiniai standartai, aplinka ir klimatas, darnus vystymasis

Išstojusi iš ES, Jungtinė Karalystė užsimojo „*susigrąžinti savo teisės aktų kontrolę*“ ir tuo tikslu paskelbė plataus masto reglamentavimo reformą ir pradėjo viešas konsultacijas dėl geresnio reglamentavimo sistemos reformos²¹.

Darbo ir socialinės politikos srityje Jungtinės Karalystės vyriausybė paskelbė ketinanti įsteigti vieną bendrą darbuotojų teisių vykdymo užtikrinimo instituciją ir jai pavesti užtikrinti centralizuotą jos darbo įstatymų priežiūrą²². Komisija atidžiai stebi šią teisės aktų raidą, visų pirma susijusią su institucijos įgaliojimais ir ištekliais, reikalingais tam, kad ji galėtų atlikti savo vykdymo užtikrinimo funkciją. Įsigaliojus įstatymui, Komisija atidžiai stebės, ar veiksmingai laikomasi atitinkamų darbo ir socialinių standartų, kaip reikalaujama Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime. Komisija ir Jungtinė Karalystė šį klausimą aptarė pirmajame Specialiojo prekybos komiteto vienodų atviros ir sąžiningos konkurencijos sąlygų ir darnaus vystymosi klausimams posėdyje, kuriame abi šalys susitarė, kad svarbu veiksmingai užtikrinti darbuotojų teises.

2021 m. Jungtinė Karalystė taip pat priėmė Aplinkos įstatymą²³, kuriuo įsteigiamas Aplinkos apsaugos biuras ir sprendžiami konkretūs politikos klausimai, susiję su atliekomis, biologine įvairove, oro kokybe, vandeniu ir išsaugojimu. Šiuo atveju Komisija taip pat stebės, ar biurui pakanka įgaliojimų ir išteklių, kad ji galėtų veiksmingai užtikrinti aplinkos apsaugos taisyklių vykdymą, laikydamosi PBS įpareigojimų. Dėmesį veiksmingam aplinkosaugos įsipareigojimų įgyvendinimui Komisija skirs ir po to, kai šis įstatymas ir antrinės teisės aktai bus priimti.

2021 m. į Jungtinės Karalystės vidaus teisę buvo įtrauktos ir dėl šalies išstojimo kiek pakoreguotos ES taisyklės, kuriomis reglamentuojamas chemijos sektorius²⁴. Siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi atitinkamų PBS įpareigojimų, Komisija atidžiai stebi, ar Jungtinė Karalystė laikosi cheminių medžiagų apribojimų ir leidimų bei registracijos reikalavimų.

Klimato apsaugos srityje Jungtinė Karalystė nustatė savą apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą²⁵. Ši sistema taikoma energijai imlioms pramonės šakoms, elektros energijos gamybos sektoriui ir aviacijai. Ji apima veiklą, susijusią su kuro deginimu įrenginiuose. Aviacijos srityje sistema taikoma skrydžiams Jungtinėje Karalystėje, taip pat skrydžiams į Gibraltarą ir Europos ekonominę erdvę. Nuo 2021 m. gegužės mėn. Jungtinė Karalystė rengia su prekyba apyvartiniais taršos leidimais susijusius aukcionus. Iki šiol galutinės kainos buvo panašios į ES kainas arba už jas didesnės.

²¹ Pranešimas apie pagrindinių sektorių reglamentavimo sistemos reformą:

<https://www.gov.uk/government/publications/brexit-opportunities-regulatory-reforms>.

²² https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/991751/sing-le-enforcement-body-consultation-govt-response.pdf

²³ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/30/contents/enacted>

²⁴ <https://www.hse.gov.uk/reach/index.htm>

²⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/participating-in-the-uk-ets/participating-in-the-uk-ets>

Europos socialinės chartijos²⁶ 18 straipsnio 2 dalyje reikalaujama, kad Jungtinė Karalystė panaikintų arba sumažintų žyminius mokesčius, įskaitant su darbu susijusių vizų mokesčius. Dar visai neseniai Jungtinė Karalystė taikė 55 GBP sumažintą ilgalaikių vizų mokesčių visiems darbuotojams, atvykstantiems iš valstybių, kurios sutiko su 1961 m. pateikta pasirašyti Chartija. 2020 m. gruodžio mėn. Jungtinė Karalystė paskelbė, kad nuo 2021 m. sumažinimas nebus taikomas penkių ES valstybių narių piliečiams.²⁷ 2021 m. liepos mėn. Jungtinė Karalystė pranešė apie savo ketinimą denonsuoti Europos socialinės chartijos 18 straipsnio 2 dalį. 2021 m. rugsėjo mėn. Jungtinė Karalystė nusprendė nuo 2022 m. vasario mėn. panaikinti vizos mokesčio sumažinimą visiems ES piliečiams. Komisija šį klausimą iškėlė Partnerystės tarybos ir Specialiojo komiteto vienodų atviros ir sąžiningos konkurencijos sąlygų ir darnaus vystymosi klausimams posėdžiuose. Ji išreiškė nusivylimą, kad Jungtinė Karalystė nepratęsė vizos mokesčio sumažinimo tų penkių ES valstybių narių piliečiams ir nusprendė sumažinimą visai panaikinti.

7.2. Subsidijų kontrolė

2021 m. birželio mėn. Jungtinės Karalystės vyriausybė pateikė Subsidijų kontrolės įstatymo projektą²⁸, kuriuo siekiama nustatyti būsimos subsidijų priežiūros teisinę sistemą. Įstatymo projekte numatytos materialinės ir vykdymo užtikrinimo taisyklės.

Kalbant apie materialines taisykles, įstatymo projekte pateikiama subsidijos apibrėžtis ir PBS nustatytais principais grindžiami bendrieji bei konkretūs subsidijų principai, taip pat nuostatos dėl skaidrumo.

Kalbant apie vykdymo užtikrinimą, įstatymo projektu įsteigiamas Vartotojų ir rinkų institucijos subsidijų skyrius. Jam pavedamas subsidijų kontrolės įgaliojimus turinčio nepriklausomo organo vaidmuo. Įstatymo projekte numatyta *ex post* subsidijų kontrolės sistema su tam tikrais *ex ante* elementais. Jei subsidija bus suteikta neteisėtai, Apeliacinis konkurencijos teismas galės priimti vykdomąjį raštą sumoms išieškoti. Tikimasi, kad bus paskelbtos papildomos įgyvendinimo taisyklės ir gairės. Komisija toliau stebės pokyčius.

Komisija taip pat nagrinėja subsidijas, skirtas atsinaujinančiųjų išteklių energijai remti pagal Jungtinės Karalystės sandorių dėl anglies dioksido kainų skirtumo sistemą²⁹. Komisija išreiškė susirūpinimą dėl „Jungtinės Karalystės turinio procentinės dalies“ įtraukimo į tiekimo grandinės plano klausimą. Komisija šį klausimą iškėlė Specialiojo prekybos komiteto prekių klausimams ir Specialiojo prekybos komiteto vienodų atviros ir sąžiningos konkurencijos sąlygų ir darnaus vystymosi klausimams, taip pat Prekybos partnerystės komiteto posėdžiuose. Komisija paprašė Jungtinės Karalystės iš klausimyno pašalinti informaciją apie vietos turinį ir pritaikyti vertinimą pagal tinkamumo kriterijus, taip pat pateikti papildomų gairių, kad būtų patvirtinta, jog klausimas dėl Jungtinės Karalystės turinio buvo pašalintas ir nebus niekaip vertinamas, be kita ko, įgyvendinimo etape, veiksmingai pašalinant bet kokį vietos vaidmenį.

²⁶ Europos socialinė chartija yra Europos Tarybos sudaryta sutartis, kuri buvo pateikta pasirašyti 1961 m. ir pirmą kartą įsigaliojo 1965 m. Chartija buvo peržiūrėta 1996 m. Peržiūrėta Chartija įsigaliojo 1999 m.: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048b059>.

²⁷ Bulgarija, Estija, Lietuva, Rumunija ir Slovėnija.

²⁸ <https://www.gov.uk/government/collections/subsidy-control-bill>

²⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/contracts-for-difference/contract-for-difference>

Jungtinė Karalystė pasiūlė įsteigti aštuonis laisvuosius uostus³⁰ (du iš jų pradėjo veikti 2021 m.) ir jiems taikyti specialias taisykles, kaip antai tiesioginio apmokestinimo priemonės (pavyzdžiui, mokesčių lengvatas) ir supaprastintas muitinės procedūras arba subsidijas, kuriomis remiama prekyba ir investicijos. Komisija toliau stebės jų steigimą ir tikrins, kaip juose laikomasi PBS nuostatų dėl vienodų sąlygų, ypač susijusių su subsidijomis ir apmokestinimu.

8. Transportas

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui Jungtinė Karalystė neteko ir ES bendrosios transporto rinkos privalumų. Nors Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime numatytos taisyklės, kuriomis palaikomas susisiekimas tarp ES ir Jungtinės Karalystės, transporto paslaugų teikėjų prieigos teisės, visų pirma aviacijos ir kelių transporto srityse, yra gerokai mažesnės nei ES bendrojoje rinkoje. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės oro transporto bendrovės nebegali teikti reguliariųjų oro susisiekimo paslaugų tarp valstybių narių.

Įsigaliojus Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimui, teisėmis, kurias šalys susitarė viena kitai suteikti oro ir kelių transporto srityje, buvo galima naudotis iš karto ir iki šiol tai nekėlė problemų.

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime (penktoji laisvė³¹) taip pat numatyta galimybė sudaryti dvišalius valstybių narių ir Jungtinės Karalystės susitarimus dėl visų krovinių vežimo oro transportu paslaugų. Remdamosi pagal Tarybos sprendimo (ES) 2021/689 6 straipsnį suteiktu leidimu, iki 2021 m. pabaigos Komisijai apie savo susitarimus su Jungtine Karalyste pranešė šios valstybės narės: Liuksemburgas, Malta, Prancūzija, Slovakija, Vokietija, Estija, Čekija, Suomija, Belgija, Švedija, Danija, Bulgarija, Vengrija, Latvija, Nyderlandai, Airija, Kipras, Graikija ir Lietuva.

Kalbant apie jų teritorijose suprojektuotų orlaivių, variklių ir oro sraigtų tinkamumo skraidyti patikras, taip pat susijusius sertifikavimo procesus, 2021 m. užbaigta 15 patvirtinimų, kuriuos daugiausia sudarė papildomi tipo pažymėjimai arba esamų projektų pakeitimai. Iš šių patvirtinimų 13 suteikė ES aviacijos saugos agentūra, o du – Jungtinės Karalystės civilinės aviacijos administracija.

9. Žuvininkystė

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui Jungtinė Karalystė nustojo dalyvauti ES bendroje žuvininkystės politikoje. Nors Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime numatyta šalių prieiga prie viena kitos vandenų, taip pat konkrečios taisyklės, susijusios su ES prieiga prie Jungtinės Karalystės Karūnos priklausinių vandenų tikslinimo laikotarpiu, abiejų šalių žvejų žvejybos sąlygos gerokai pasikeitė.

Komisija užtikrina prieigą prie Jungtinės Karalystės ir Karūnos priklausinių vandenų didžiajai daliai ES žvejybos laivyno. Tačiau vis dar sunku užtikrinti, kad mažesniems ir pakaitiniams ES laivams būtų leidžiama žvejoti Jungtinės Karalystės teritoriniuose vandenyse

³⁰ <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/trade-freeports-free-zones>

³¹ Teisė ar privilegija, kurią, siekiant teikti reguliarias tarptautinio oro susisiekimo paslaugas, viena valstybė suteikia kitai valstybei, kad ši jos teritorijoje galėtų pradėti ir baigti skrydžius iš trečiosios valstybės arba į ją.

(nuo 6 iki 12 jūrmylių) ir Normandijos salų vandenyse. Nors buvo padaryta didelė pažanga, kai kurie laivai, norėję patekti į šiuos vandenius, iki metų pabaigos licencijų negavo. Komisija kartu su atitinkamomis valstybėmis narėmis nagrinėja, kokiomis aplinkybėmis kiekviena prašoma licencija nebuvo suteikta.

Kaip reikalaujama PBS 496 straipsnio 3 dalyje, šalys taip pat apsikeitė pranešimais apie visas naujas valdymo priemones. Specialusis žuvininkystės komitetas parengs abiem pusėms priimtinus tokių pranešimų pateikimo terminus ir procedūras.

ES ir Jungtinė Karalystė taip pat surengė metines konsultacijas dėl bendrų išteklių valdymo. 2021 m. birželio mėn. buvo pasiektas susitarimas dėl 2021 m. bendro leidžiamo sužvejoti kiekio. 2021 m. gruodžio mėn. buvo pasiektas susitarimas dėl 2022 m. bendro leidžiamo sužvejoti kiekio.

10. Socialinės apsaugos koordinavimas

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui baigėsi ir ES socialinės apsaugos koordinavimo mechanizmų taikymas Jungtinėje Karalystėje. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu ribojamas neigiamas poveikis, nes apsaugomos asmenų, judančių tarp ES ir Jungtinės Karalystės po 2021 m. sausio 1 d., socialinės apsaugos teisės. Šiuo tikslu suteikiama galimybė koordinuoti daugumą socialinės apsaugos išmokų.

2021 m. bendradarbiavimas socialinės apsaugos srityje gerokai pažengė į priekį. Struktūrinių problemų įgyvendinant Protokolą dėl socialinės apsaugos koordinavimo pagal PBS nenustatyta. Be to, Specialusis socialinės apsaugos koordinavimo komitetas priėmė Protokolo priedų pakeitimus, kuriais patvirtinama, jog valstybės narės tam tikromis sąlygomis ir toliau leidžia į Jungtinę Karalystę arba iš jos komandiruojamiems darbuotojams taikyti siunčiančiosios valstybės socialinės apsaugos teisės aktus.

11. Teisėsaugos ir teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose

Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui pasikeitė ES ir Jungtinės Karalystės teisėsaugos ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose tvarka. Pavyzdžiui, abipusiu pripažinimu grindžiami mechanizmai buvo pakeisti savitarpio teisine pagalba. Be to, Jungtinė Karalystė nebėra ES teisėsaugos institucijų narė ir turi ribotą prieigą prie ES duomenų bazių arba visai jos neturi. Nors šalių bendradarbiavimas Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime numatytas, dabar su JK bendradarbiaujama kaip su ES nepriklausančia šalimi.

2021 m. šalys tęsė operatyvinį bendradarbiavimą su Europolu ir Eurojustu, nors JK bendradarbiavo ES nepriklausančios šalies teisėmis ir laikydamosi dvišalių susitarimų. Šiuo tikslu 2021 m. rugsėjo 27 d. darbinis ir administracinis susitarimas, kuriuo užmegzti bendradarbiavimo santykiai, pasirašytas su Europolu, o 2021 m. gruodžio 20 d. – darbinis susitarimas su Eurojustu.

Specialusis teisėsaugos ir teismo bendradarbiavimo komitetas, kuris prižiūri, kaip įgyvendinami bendradarbiavimo susitarimai pagal PBS, pratęsė Jungtinės Karalystės DNR ir

pirštų atspaudų sąsajų *ex ante* vertinimo tarpinį laikotarpį³². Šio tarpinio laikotarpio nebebus galima pratęsti po 2022 m. birželio 30 d., t. y. dienos, iki kurios Jungtinės Karalystės sąsajos turi būti įvertintos.

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime reikalaujama, kad Jungtinė Karalystė ištrintų keleivių duomenų įrašų duomenis, gautus keleiviams išvykus iš šalies, nebent atlikus rizikos vertinimą būtų nustatyta, kad tokius duomenis reikia saugoti. Jungtinei Karalystei leista nuo šio įpareigojimo nukrypti pereinamuoju vienu metų laikotarpiu: nuo PBS įsigaliojimo iki tol, kol bus atlikti tam tikri techniniai pakeitimai. Tarpinis laikotarpis turėjo baigtis 2021 m. gruodžio 31 d. Tačiau 2021 m. gruodžio 21 d. Partnerystės taryba, apsvarsčiusi Jungtinės Karalystės pateiktą informaciją apie apsaugos priemones ir veiksmus, kurių imtasi siekiant sudaryti sąlygas ištrinti duomenis ir pasinaudoti įgaliojimais pagal PBS 552 straipsnio 13 dalį ir atsižvelgusi į ypatingas aplinkybes, nusprendė tarpinį laikotarpį pratęsti dar vieniems metams³³.

12. Dalyvavimas ES programose

Išstojusį ES Jungtinė Karalystė prarado prieigą prie ES programų, įskaitant jų finansavimą ir mainų galimybes. Pavyzdžiui, šalies aukštųjų mokyklų studentai nebegali dalyvauti programoje „Erasmus+“.

Nors pagal PBS tam tikrose ES programose Jungtinė Karalystė gali dalyvauti kaip asocijuotoji ES nepriklausanti šalis, tokiam dalyvavimui užtikrinti reikia priimti dvišalius protokolus ir nustatyti finansinius įnašus. Šie protokolai 2021 m. nebuvo priimti.

Kol jie nepriimti, Jungtinės Karalystės subjektams taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės, leidžiančios teikti paraiškas pagal programos „Europos horizontas“ kvietimus teikti paraiškas ir dalyvauti vertinimo procedūrose.

Primenama, kad pagal Reglamentą dėl programos „Europos horizontas“³⁴ subjektai iš neasocijuotųjų ES nepriklausančių šalių turi teisę dalyvauti programos „Europos horizontas“ projektuose, bet negali gauti ES finansavimo. Tokiais atvejais trečiųjų šalių subjektai turėtų gauti finansinę paramą iš kitų šaltinių.

13. Išvados

Nepaisant kaip niekad plačios PBS taikymo srities ir jame numatytų prekybos lengvinimo priemonių, šis susitarimas neatstoja narystės ES, o ir tokio tikslo niekada nebuvo.

³² 2021 m. rugsėjo 28 d. Specialiojo komiteto, įsteigto pagal ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo 8 straipsnio 1 dalies r punktą, sprendimas Nr. 1/2021 dėl PBS 540 straipsnio 3 dalyje nurodyto laikotarpio, per kurį su Jungtine Karalyste galima keistis DNR analitėmis ir daktiloskopiniais duomenimis, pratęsimo.

³³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22021D2323>

³⁴ 2021 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/695, kuriuo sukuriama bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“, nustatomos su ja susijusios dalyvavimo ir sklaidos taisyklės ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1290/2013 ir (ES) Nr. 1291/2013 (OL L 170/1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0695&from=LT>.

Kalbant apie prekybą prekėmis, Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu nepanaikinamos nei muitinės procedūros, tikrinimas ir kilmės taisyklės, kad būtų galima pasinaudoti muitų tarifų panaikinimu, nei netarifinės kliūtys, atsirandančios dėl reguliavimo skirtumų. Kalbant apie paslaugas, Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime siūlomos lankstumo priemonės nėra iš tolo neprilygsta paslaugų teikimo ES bendrojoje rinkoje patogumui. Tas pat pasakytina ir apie visas kitas ES politikos sritis, kurios nagrinėjamos Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime: nuo transporto ir energetikos iki žuvininkystės ir teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose. Nepaisant PBS, ES ir Jungtinės Karalystės prekyba ir bendradarbiavimas tapo painesni ir sudėtingesni, nei buvo tada, kai Jungtinė Karalystė buvo ES narė.

Kadangi „Brexit’as“ reiškia ES ir Jungtinės Karalystės darnaus reglamentavimo pabaigą, dabartiniai ir būsimi teisėkūros pokyčiai yra svarbūs veiksmingam PBS įgyvendinimui. Todėl nuolatinė Jungtinės Karalystės reglamentavimo reformos PBS taikymo srityse stebėseną yra nepaprastai svarbi siekiant užtikrinti, kad ji neprieštarautų PBS nuostatomis ir kad ES įmonės neatsidurtų nepalankioje konkurencinėje padėtyje.

ES siekia išlaikyti stabilius, konstruktyvius santykius su Jungtine Karalyste – vis dar labai svarbia prekybos partnere. Tačiau būsimų santykių kokybė iš esmės priklausys nuo to, kaip Jungtinė Karalystė laikysis Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime ir Susitarime dėl išstojimo prisiimtų įsipareigojimų.